

Magistráty rozumějí se nyní úřady správní, jichž orgánové jsou úředníky obecními a jež ve městech se zvláštním statutem úřadují, majíce purkmistra v čele. Různé statuty městské obsahují ve příčině kompetence a složení magistrátů odchylná ustanovení. Co se především kompetence dotýče, lze zde dvě skupiny rozeznávat. Jednu skupinu tvoří magistráty, které obstarávají všechny ty záležitosti, které nejsou opatřovány oním sborem, jenž řídí záležitosti obce (sbor obecních starších, rozšířený výbor, městský výbor, obecní výbor, městská rada atd.); magistráty tyto jsou vedle toho též výkonným úřadem a obstarávají práce přenesené působnosti, k níž zpravidla náleží též agenda politických úřadů I. stolice, pokud ovšem jednotlivé agendy nejsou přikázány úřadům zvláštním, na př. úřadu policejnímu. Do této kategorie patří na př. magistráty: v Innomostí, Bozenu, Tridentu, Celovci, Lublani a Štýr. Hradci. Skupinu druhou tvoří magistráty, které jsou toliko výkonnými úřady, obstarávající práce přenesené působnosti; jako v Praze, ve Vídni a v Terstu.

III. Organisaace.

Magistráty skládají se buď ze členů sboru, jenž obstarává obecní záležitosti, a z úředníků, jak tomu jest ve Štýr. Hradci a Celovci, nebo záleží pouze z úředníků, jako v Praze a ve Vídni. Úředníci musí vyhovovati požadavkům pro službu státní, ustanovují se trvale a jsou podrobeni ve svém jednání úplně předpisům vydaným pro státní zřízence, které jsou obsaženy ve zvláštní služební pragmatice. Trvale dosazený personál magistrátní má též nárok na výslužné. Členové magistrátu náležející sboru výše uvedenému jsou tímto voleni na čas jednoho volebního období, jsou pod přísahou a obyčejně nebývají placeni. V Brně požívají zvláštní funkční odměny, která jim též v Olomouci a Liberci dle řádu obecního může být přiřknuta. Status magistrátních úředníků dělí se na magistrátní rady, magistrátní sekretáře, koncipisty, jakož i na příslušný manipulační personál. Jmenování děje se samosprávnými úřady, po případě purkmistrem. V čele magistrátu jest purkmistr a vedle toho jeden stálý úředník, práva znalý, jako na př. ve Vídni magistrátní ředitel. Vyřizování záležitostí děje se z pravidla ve sboru, v méně důležitých případech rozhoduje bezprostředně referující magistrátní úředník. Bližší ustanovení o tom obsahuje řád jednací autonomními úřady potvrzený.

IV. Instanční pořad.

V záležitostech týkajících se vlastní působnosti obce jest druhou stolicí sbor, jemuž přísluší obecní správa, v působnosti přenesené, zvláště co se týče agendy politického úřadu, zemský politický úřad.

Majetek církevní.

I. Pojem.

Majetek církevní zahrnuje v sobě veškeré předměty, práva majetková a pohledávky, jež výhradně účelům církevním slouží. Právo církevní různí:

1. *res sacrae* (posvátné věci), které bezprostředně věnovány jsou bohoslužbě a které dle toho zda konsekrací či benedikcí z obecného užívání vyloučeny byly a výhradně bohoslužbě věnovány jsou, dělí se na *res consecratae* a *res benedictae*. *Res consecratae* jsou: oltáře, kalichy, pateny a chrámy samy, *res benedictae* pak: mešní roucha, korporale, tabernaculum, monstrance, obrazy svatých, zvony, sochy, hřbitovy a j. Zásada práva církevního, že ku *res sacrae* jako ku věcem z právního obchodu

vyloučným (*res extra commercium*) přihlížeti se má, vyjádřena byla již ve starších zákonech; tak na př. dv. dekr. ze dne 30. prosince 1805 Krop. sbír. zák. sv. 20. str. 644 stanoví, že kostely, oltáře, části kříže a ostatky nemohou býti předmětem exekučního odhadu a prodeje a není tudíž dovolen jich prodej ani ve dražbě veřejné nebo mimo ni, aniž jich obstávka v konkursu nebo v řízení pozůstalostním (dv. dekr. ze dne 25. listopadu č. 2234 sb. zák. 5.; zák. ze dne 10. června 1887 č. 74 ř. z.). Dvor. dekretem ze dne 20. března 1828 č. 20 sb. zák. pol. a dvor. dekr. ze dne 19. prosince 1839 č. 138 sb. zák. pol. bylo zakázáno vyznavačům náboženství židovského s nádobami chrámovými, paramenty, kříži, obrazy svatých a vůbec předměty, které jen katolické bohoslužbě slouží, po domech, trzích neb v krámech vetešnických a pod. obchod provozovati, nebo ve veřejných dražbách je kupovati. Z těchto starších zákonných předpisů má platnost dosud ustanovení, dle něhož nemůže vésti se exekuce na věci, jichž se při bohoslužbě užívá, dále na části sv. kříže a na ostatky (§ 1 exek. nov.). Ve příčině zvonů nepřísluší právo rozhodovati obci, nýbrž orgánům církevním, jelikož zvony, byvše věnovány účelům katolického kultu a byvše posvěceny, staly se předměty bohoslužebnými, s nimiž dle čl. 15. zákl. zák. st. ze dne 21. prosince 1867 č. 142 ř. z. může nakládati výhradně církev (nál. spr. s. dv. ze dne 9. března 1894 č. 950 sb. »Budwinski« č. 7777. dále nál. c. 5839 a 6244 XV, z r. 1891).

2. Statky církevní (*bona ecclesiae, res ecclesiasticae in specie*) jsou k tomu určeny, by potřeby církevní z nich se uhrazovaly. K účelu tomu možno použití předem výtěžku ze statků těch a nepostačuje-li tento, možno sáhnouti i ke jmění základnímu; tímto právě momentem liší se od *res sacrae*. Velká část těchto statků patří ku dotaci obročí; část, která označována bývá jako jmění fabriční (*fabrica ecclesiae*), slouží k tomu, aby z ní uhrazován byl náklad na bohoslužbu, stavbu a opravu budov chrámových.

II. Dějinný vývoj.

Prvními prameny majetku církevního byly milodary věřících, jež apoštolové sbírali a spravovali. Vládla tudíž církev hned od prvcpočátku statky a jměním. Dokud však církev Kristova pokládána byla za spolek nedovolený (*collegia illicita*), považovalo se i nabývání majetku se strany její za protizákonné, a často majetek jí skonfiskován. Roku 313. nařídil konsul Licinius v ediktu, by odňaté statky církvi byly vráceny; Konstantin Veliký přiznal církvi právo jmění nabývatí a stal se ochráncem majetku církevního. Následkem toho dostala se církvi celá řada výsad; tak na př.: dědic, který odkaz *ad piam causam* ve lhůtě 6 neděl nezapravil, musil vydati plody a úroky po smrti zůstavitele vybrané a došlo-li k žalobě, musil dvojnásob platiti. Při odkazech druhu toho odpadla *quarta Falcidia*. Odkazy a nařízení, jež zněly na Boha neb některého svatého, nepokládaly se za neplatny z příčiny té, že tu je *persona incerta* obmyšlena, nýbrž případly určitým chrámům nebo ústavům. Čas promlčení všech *actiones perpetuae* kostelů, t. j. těch, které se ve 30 letech promlčovaly, zvýšen na 40 let. Táž lhůta platila i při *actiones in rem* a při vydržení nemovitostí církvi náležejících. Majetek církevní tvořil až do 5. století jediný celek a určen pro duchovenstvo, chudé, pro udržování budov v dobrém stavu a ku hrazení potřeb kultu; k němu dohlíželi biskupové. Veliký vzrůst majetku církve, způsobený zejména zděděním velkých statků, měl

v zápětí, že přímá a jednotná správa stala se znenáhla nemožnou. A tak věnováno bylo toto kostelům, klášterům aneb jiným účelům církevním a spravováno různými hodnostáři církevními (opa'y, konventy, kněžími). Kněží obdrželi statky k užívání praecario, vlastnictví však zůstalo církvi.

Za účelem rozmnožení majetku církevního vybírány byly od 6. stol. dárky k účelům církevním, t. zv. desátky. Prodejem, zřizováním lén a jinými převody majetkovými přešlo mnoho desátků v ruce světské, takže utvořil se desátek církevní a světský. Marně pokoušela se církev o to, aby desátek ten jí byl vrácen. Všechny podobné pokusy, by zachovala církev desátku povahu církevní dávky, roztříštily se o moc knížat, kteří práva na desátek dovedli obhájit. Tak zejména v Německu prolomeny byly mnohonásobně zásady církevního práva, které byla církev pro vybírání desátku vyslovila a jež dříve právoplatny byly, až konečně po velikých převratech, jež francouzskou revolucí vyvolány byly, desátky i s ostatními břemeny pozemkovými zrušeny byly.

Značně rozmnožováno bylo jmění církevní t. zv. oblacemi, t. j. dobrovolnými dary věřících, jež tito věnovali, aniž k tomu byli zákonem nuceni, k účelům bohoslužby a jež záležely v hotových penězích nebo v jiných předmětech. Tyto dary připadaly však ponejvíce knězi, respective faráři a církvi pouze tehdy, bylo-li to zřejmo z výslovného úmyslu dárce, později dárky takové známy pod jménem almužna (eleemosynae), zachovaly se z dob pradávných až na doby naše pod různými jmény a v různé podobě (peníze obětní, ofěry, sbírky kostelní, sbírky po domech).

Dalšího rozmnožení majetku církevnímu dostalo se nabýváním mezi živými i posledními pořízením, při čemž církevní právo vždy více ve prospěch piae causae přihlíželo k vůli pořizujícího než ku zákonným formálnostem. Dále dědila církev ab intestato na základě zásady, církvi vyslovené, že jí přísluší ex lege právo dědické na vše, co ku příjmům beneficiata náleží, dále na vše, čeho duchovní, jenž před dosažením církevního úřadu jmění neměl, nabyt, jakož i na vše, čeho obročník po dosažení obročí nabyt, ač-li ovšem nikdo osobní právo dědické prokázati nemohl. Též nadacemi majetek církevní valně byl obohacen. Většina kostelů byla založená a dotovaná vrchnostmi světskými a jmění církevní, jakožto statek fiskální podrželo immunitu. Na základě tom byla immunita v právu církevním formulována jako právo božské a tak provedena, že na duchovenstvo a majetek církevní mohly býti daně uvaleny jenom za jistých podmínek, a jen když byla církev o radu dříve tázána nebo když dala k tomu své svolení. Tyto zásady kanonického práva nikdy se úplně neprováděly.

Současně s těmito výsadami měly ve středověku platnost též zákony, dle nichž církev v nabývání majetku byla omezena; zákony ty zvány byly zákony amortizačními. Zákony tyto stávaly se ponenáhlu pravidlem, takže ve většině zemí bylo třeba vždy svolení státního, chtěla-li církev nového jmění nabyti.

V novější době byly z největší části odstraněny. Dle státního práva církevního za vlády císaře Josefa II. přihlíželo se ku statkům církve jako ku statkům státním; bylo tudíž tehdá pouze skutečné hospodaření na statcích církve církevním orgánům přenecháno, kdežto správa státní měla všeobecný dozor nad hospodářstvím tím a pečovala o to, by jmění církve spravováno a jeho použito bylo tak, jak to vláda za vhodné považovala.

Úřady církevní měly pouze právo dohlížeti ku církevním dotacím, ku správě statků církevních, ku sdělení účtů, dále přihlížeti ku zbožným nadacím a spolupůsobiti při zakládání těchto (dv. dekr. ze dne 17. března 1791, ze dne 23. ledna 1796, ze dne 26. srpna 1799 a j.).

Vrchní dozor na správu jmění měla zemská vláda, úřady krajské a komorní správa důchodková; bezprostřední dozor ve většině zemí měly patronaty, a v některých starorakouských provinciích církevní fojtovství. Konkordatem (čl. XXIX.—XXXIII.) byl stav tento odstraněn a církvi vrácena opět volná správa jmění. V tomto směru stanovil zejména čl. XXX., že správa majetku církevního přísluší těm, »jimž to dle zákonů církve přináleží«.

Aby ustanovení tato mohla býti provedena, vydalo shromáždění rakouského episkopátu, jež r. 1856 ve Vídni se sešlo, nařízení týkající se správy jmění církevního. Příslušná nařízení vydána pak na základě nejv. rozh. ze dne 3. října 1858 oběžníkem ministerstva kultu ze dne 15. října 1858 č. 1282.

Nejv. rozh. právě citovaným bylo povoleno, že mohla býti biskupská nařízení publikována, zároveň však ustanoveno, do jaké míry správa majetku církve dohledu světských orgánů podléhá. Toliko v král. Českém a v Haliči měla i dále platnost zákonná ustanovení z dob předešlých. V Haliči nebylo lze provésti rozlišování jmění církevního a jmění obročního a organizace správy jmění církevního potkávala se se značnými obtížemi; v Čechách však vláda podržela i dále vliv, který již dříve zákonem jí byl přiznán a který tato na správu jmění církevního a církevních nadací vykonávala.

III. Právní povaha majetku církevního.

Církevní právo majetkové řídí se zásadami soukromoprávními, tak jmenovitě ve příčině podmínek způsobu nabytí, pozbytí práv, ve příčině práv žalobních, promlčení a vydržení, jež dle práva státu, v němž jmění leží, různě se posuzují. Ve středověku ovšem rozhodno bylo tu výhradně právo církevní, což vysvětluje se postavením, jež církve ve společnosti lidské vůbec a ve státě zvláště zaujímal. Nyní přihlíží se ku církvi ohledně majetku jejího stejným způsobem, jako ku jiné osobě právnické. Z povahy církve plyne, že oprávněna jest všeho, co jí náleží, ku účelům svým použítí; povinností státu pak jest, aby církve v těchto právech chránil aspoň tak, jako chrání osoby jiné.

Církevní právo rozhodně upírá státu právo přivlastňovati sobě statky církevní (secularisace) a neuznává zásadu, že by stát oprávněn byl zmocniti se statků zrušených klášterů, jakožto jmění »bez pána«, čímž zavrhuje právo »nápadu« ve příčině uprázdněného majetku církevního státu příslušící.

Uznává se však, že majetek církevní nésti má též břemena, jako každý jiný; okolnost, že zdaněn jest, nijak neodporuje zásadám církevního práva, vždyť nárok na ochranu zavazuje nésti i část břemene veřejného.

Otázka, koho pokládati jest za vlastníka statků církevních, různě jest v theorii zodpověděna dle toho, považuje-li se statek církevní za vlastnictví církve jakožto celku, nebo za vlastnictví jednotlivých ústavů církevních. Schulte vyjadřuje se o této sporné otázce následujícím způsobem: Žádný zákon církevní nerozřešil theoretickou otázku, komu v církvi přísluší vlastnictví jednotlivých objektů; nebyloť také zákona takového vůbec potřebí,

poněvadž až do novější doby nebylo pochybnosti o tom, že co k účelům církve určeno bylo, statkem církevním jest a jím zůstatí musí.

Teprve počínaje stol. 16. stávala se otázka ta v mnohém směru praktickou.

Věnování starších dob obsahují buď ustanovení »k účelům církve« aneb jmenují se tam patron diecese, chrám atd., jimž ta která věc připadnouti má. Co se týče otázky vlastnické, pokládaly se za vlastníka brzy osada, brzy chudí, Bůh nebo papež atd. Dnes jest však spor pouze mezi dvěma názory: zda totiž vlastníkem jest jednotlivý ústav církevní (diecése, katedrála, farní kostel, obroč, klášter atd.) či církev jako celek. Kde bylo více ústavů neb obcí, připadl statek církevní vždy tomu kterému ústavu a již mu zůstal, takže záhy vyvinula se zásada, že, čeho se jednotlivému ústavu dostalo, má i trvale jemu zůstatí.

Tak tomu jest jak v římském a církevním právu, tak i ve právech dnešních, kdež ústavy církevní: diecése, kostely katedrální, kollegiální a farní, kapitoly, farní obroč a pod. tak, jako ve právu obecném kláštery uznány jsou za osoby právnické. Toto uznání má pro právo soukromé ten účinek, že ústavy ty mohou nabývati jmění a býti vlastníky jeho.

Poněvadž církev, pokud jest subjektem majetkovým, podléhá právu státnímu, nutno tudíž poměry majetku církevního spíše dle zásad práva občanského posuzovati. Z toho důvodu zavrci dlužno theorii, jež za francouzské revoluce vznikla a mnohokrát zastávána byla, jež státu přisuzuje právo vrchního vlastnictví ku jmění církevnímu (*dominium eminens in bona ecclesiastica*); stát má církvi úplnou samosprávu jmění ponechatí a naopak ji proti každému útoku chrániti.

IV. Základní zásady práva rakouského (§§ 38—60 zák. ze dne 7. května 1874 č. 50 ř. z.).

1. Zpravidla těší se majetek církevní téže ochraně právní se strany státu, jako všechny ústavy všeužitečné. Státní správa kultu jest oprávněna míti dohled nad udržováním základního jmění kostelů a církevních ústavů, je v evidenci míti a každé doby se přesvědčiti, zda jmění to pro účel svůj se spravuje a udržuje.

Ve příčině vlastnictví a ostatních poměrů práva soukromého ohledně jmění církevního platí ustanovení občanského práva; vznikne-li spor, rozhodují o něm soudy. Článkem 15. stát. zákl. zák. ze dne 21. prosince 1867 jest církvi zajištěna volná správa církevního jmění, jež konkordátem jí byla udělena; státu však musí býti vyhrazen onen vliv, který mu přísluší, jak vzhledem ku postavení, jaké církev katolická jakožto veřejná korporace zaujímá, tak i vzhledem ku zvláštním dávkám státním pro účely církevní.

2. Veškeré hospodaření s majetkem církevním přísluší představeným církevním a držitelům obroč za vrchního dohledu biskupů a za spoludozoru obce farní.

3. Při všech chrámech a církevních ústavech dlužno lišiti vlastní majetek jich a statky obroční; oboje dlužno odděleně spravovati a účty zvláště vésti. Předpis tento (§ 30 cit. z.) nalézáme již v nejv. rozh. ze dne 3. října 1858; bylo však potřebí ještě v uved. zákoně jej proto opakovati, poněvadž ve mnohých zemích na př. v Haliči a Bukovině dosud ve skutek uveden není. S druhé strany bylo nutno na odloučení vlastního majetku církevního od jmění obročního (t. j. jmění chrámového a církevních ústavů a úradů, beneficia) již z toho ohledu setrvati, poněvadž nejen

ochranná opatření státu při obojím jmění tom různá jsou, nýbrž ježto i ohledně obou podstat patronům a obcím různá oprávnění a povinnosti přikázány jsou.

V. Správa a užívání majetku církevního.

1. Právo církevní vytklo tu zásady: Každá správa církevního majetku má za účel zjednatí si prostředků, jichž potřebí jest k uhrazení nákladů církevních; jmění nadačního nelze použiti a rovněž ani na vlastní jmění kmenové nemá se zpravidla sáhnouti. Pouze ve případě velké nouze, nebo má-li poskytnuta býti podpora chudým při obecné nouzi, aneb mají-li býti vykoupeni zajatci a pod., lze výjimečně použiti majetku církevního; však pouze příjmy z majetku základního mohou býti upotřebeny. Čehokoli nabude ústav církevní sám, co vytěží aneb čeho se mu odjinud dostane (dary, závětí a pod.), to vše má sloužiti účelům církevním. Byl-li církevní ústav zrušen aneb nemá-li v podobě dosavadní trvati, přísluší příslušným úřadům církevním rozhodnouti o tom, co státi se má s majetkem, který ústavu tomu náležel. Věnoval-li kdo jistý majetek účelům církevním, nabyt tím tento stálé povahy a podroben jest následkem toho předpisům práva církevního. Zasahování osob třetích (ať státu, ať soukromníků) v záležitosti tyto jest zásadně samostatnou povahou církve vyloučeno. Upotřebením majetku církevního k jiným účelům anebo jiným způsobem, než jak uvedeno, jest zakázáno. Majetek církevní, jakýmkoli způsobem nabytý, musí před zkrácením, zcizením a vůbec každým poškozením býti zajištěn. Udržovati jej v dobrém stavu, jest přední a nejdůležitější povinností církevních orgánů, jimž správa dle zásad kanonických přísluší. Movitý i nemovitý majetek musí býti v inventáři dokonale seznámenán a popsán, při čemž musí býti udána odhadní cena každého jednotlivého předmětu, aby ve případě ztráty mohly býti tyto nahrazeny a aby bylo možno při zaviněném poškození jich dle občanských zákonů náhrady žádati. Příbytek i úbytek jmění má v inventáři zřetelně býti poznamenán; nastane-li v osobě poživatelově jistého majetku změna, jest při odstoupení předevezíti liquidaci, prozkoumati starý inventář, a vyžadují-li toho okolnosti, jest i nový inventář zříditi. Právo církevní nezná ukládání peněz církevních pod úrok, nepřipouští žalobu na zaplacení úroků ani tenkrát, když kapitál v umluvené lhůtě zapraven nebyl (úrok z prodlení); církev zakazuje dokonce výhradu úroků a hrozí každému trestem, kdo na úroky nárok činí. Statky církevní mohou dle obecného práva jen na jistou dobu emphyteuticky býti přenechány a jen na dobu 3 let v pacht dány.

2. Zákonodárství rakouské (v § 40 uved. zák.) ustanovuje, že právní závazky, jež na majetku církve vážnou, uhražovány býti mají předem z výtěžku a teprve, nestačí-li tento, že se může i na jmění kmenové sáhnouti. Jestliže však vedle majetku církevního ještě jiní jsou závazní k plnění, pak možno ku hrazení závazků těch sáhnouti na onu část jmění základního, jejíž výtěžek ku hrazení běžných potřeb není nutný; zbytek pak mají zapraviti ostatní závazání dle míry své povinnosti. Tím rozřešena otázka, která jak v oboru práva obecného tak i partikulárního práva rakouského o poměrech církve byla spornou; toto zákonné ustanovení, s nímž ostatně souhlasí předpisy zemských zákonů o stavbách chrámů a farních budov, odpovídá právě tak obecnoprávním zásadám, jako panující správní praxi. Mezi podpůrně zavázané náležejí v první řadě patron kostela a obec náboženská.

Pro správu majetku církevního a církevních ústavů platí dle rakouského práva tyto zásady:

a) Správa přísluší církevním představeným, jakož i zástupcům těch, kdož v případě, že majetek církve by nestačil, jsou povinni výlohy na církevní potřeby uhražovati a ručiti podpůrně za závazky církve a ústavů církevních. Dle toho přísluší správa majetku církevního představenému farnosti společně s osadou farní a patronem chrámu.

Bližší provedení těchto zásad jest zůstaveno zvláštním zákonům (§§ 42—44 zák. uved.).

b) Správa biskupského, kapitolského a klášterního jmění vede se za dozoru státních orgánů dle dosud platných nařízení statutárních (§§ 38 a 45 cit. zák.). Biskupům a jich zástupcům zůstal v mezích zákonných vykonávaný a jim dle předpisů církevního práva příslušící vliv na správu jmění v diecési jejich se nalezajícího, pokud zákony církevní nejsou v odporu se zákonodárstvím státním. Dle zásad těchto mohou bez překážky biskupové i v budoucnosti předpisy vydávati, pokud jich ku řádné správě majetku církevního nutnými uznají; avšak vedle těchto předpisů musejí i předpisy státem ve vlastním zájmu vydané býti zachovávány. Zasahování státu jest také tuto pouze zájmy veřejnoprávními podmíněno a jimi omezeno.

c) Ryze církevní nadace zůstanou ve správě církevních orgánů. V pochybnosti o povaze dotyčné nadace církevní rozhoduje v poslední instanci ministr kultu.

d) Listiny o jednáních právních kostely nebo církevními ústavy vydané vyhledávají podpisu představeného kostela a nejméně dvou členů zastupitelstva v § 41 cit. z. uvedeného.

e) Pro zužitkování majetku církevního a jmění ústavů církevních (nadačního a pod.), pro způsob uložení a podmínky zjištění jsou rozhodny předpisy, jež platí pro osoby, zvláštní zákonné ochrany požívající.

VI. Vzájemné podporování kostelů téže diecése může se díti jen za souhlasu státní správy kultu a ordinariátu z důvodů zvláště pozoruhodných a toliko výjimečně. Tento předpis vztahuje se na panující praxi. Při zápůjčkách jedním kostelem druhému poskytnutých nepřihlízí se totiž jak dle obecného, tak i dle rakouského práva církevního k tomu, by prokázána byla jistota pragmatická; k tomu pak přistupuje ještě v jednotlivých zemích, zejména v král. Českém panující obyčej, že jmění všech kostelů témuž patronu podrobených nejen se kumulativně spravuje, nýbrž že i ve smyslu právním za jediný majetek se považuje. Následkem toho zejména v král. Českém veškerý náklad na stavby jednotlivých kostelů majících společný patronát nese jmění společné, kdežto dle zákona mělo by se v takovém případě sáhnouti jen ku jmění onoho kostela, jenž stavby potřebuje a na jmění oněch filiálních chrámů, které s tímto v kanonickém svazku jsou. Státní správa nikdy neschválila tento obyčej, nýbrž několikrát prohlásila, že podobné použití jmění, jež neodvislým chrámům pod týmž patronátem pouze jsoucím přísluší, má pokládati se pouze za zápůjčku, udělenou kostelu potřebnému a že nelze přihlížeti k tomu, jako by to byla zákonná povinnost oněch chrámů, nýbrž že povolení k tomu zůstaveno jest volnému uvážení správy církevní. Tato zásada zachována § 50. v platnosti; tím, že při zápůjčkách vzájemných mezi kostely nevyžaduje se průkazu jistoty pragmatické, trvá i na dále dosavadní obyčej,

omezuje se však jen na chrámy téže diecése a předpokládá, že panující poměry právní se řádně vysvětlí (§ 50 cit. z.). Jsou tudíž pouze kostely filiální dle zákona povinny svému kostelu mateřskému v případě potřeby ze jmění volného vypomáhati, aniž by tu zúročení nebo splacení zvláštními předpisy upraveno bylo, anebo povinnost ta jinak byla omezena. Naproti tomu nikde vyslovena není povinnost tato ve příčině kostelů samostatných, témuž patronátu podrobených. Ohledně použití jmění jednoho chrámu pro druhý, jenž pod týmž patronátem jest, předpokládá, že nejde tu o chrám mateřský prvního, platí všeobecný předpis § 50, dle něhož podobné použití pouze tehda lze dopustiti, když jeví se jako zužitkování majetku chrámu prvního a jestliže ve příčině způsobu uložení a zajištění zachovají se předpisy platící pro jmění opatrovanců. Z pravidla tohoto dopouštějí se výjimky za souhlasu státní správy kultu a ordinariátu jen tehda, jde-li o vzájemnou podporu kostelů téže diecése, tedy též tehda, jsou-li oba kostely témuž patronátu podrobeny.

Pro schválení takovýchto výjimek správou státní jest rozhodným:

1. Předpokládá se, že dotyčný kostel zálohou jemu poskytnutou skutečně jest podporován, že se tu jedná o platy, které dle zákona jest povinen předsevzít bez ohledu na to, zda podporu obdrží čili nic.

2. Tato podpora může toliko v tom spočívat, že se poskytne kostelu záloha, jejíž zajištění, zúročení a podmínky splacení obsahují větších výhod, než které by se zcizením kapitálu kmenového nebo s přijetím zápůjčky od osob třetích spojeny byly. Není-li těchto podmínek, pak jedná se o případ, který nepatří pod ustanovení § 50, nýbrž § 54 cit. zák. V tom případě rozhoduje ministr kultu a vyučování, a nelze tu předepisovati nějakých podmínek, ježto pak neuděluje se potřebnému chrámu záloha, nýbrž dobrovolný příspěvek.

Při řádném plnění uvedených zákonných ustanovení lze se vyhnouti nesnázím, vzcházejícím z toho, když pohledávky jedněch kostelů oproti jiným kostelům příliš značné výše dostoupí, z čehož pak i trvalá nezpůsobilost ku placení a posléze i nedobytnost pohledávky na kostelu zadluženém vzniknouti může (roz. min. kul. a vyuč. ze dne 14. srpna 1887 č. 15684). Dle §§ 40, 45, 50 a 54 zák. ze dne 7. května 1874 jest zřejmo, že státní úřady nemají práva samostatně rozhodnouti o tom, by užilo se majetku jednoho kostela ku prospěchu druhého, cizího kostela. Naopak jest zmíněnými §§ uznáno, že jmění jistého kostela z pravidla pouze potřebám tohoto kostela sloužiti má. Má-li se však jmění toho použití ku prospěchu jiného kostela, může se tak státi jenom za souhlasu ordinariátu.

Dle starších předpisů jest kromě toho použití jmění jiného kostela pro kostel, který stavby potřebuje, podmíněno existencí vzájemného svazku kanonického (dvor. dekr. ze dne 29. ledna 1783, ze dne 1. dubna 1783 pol. sb. zák. II. str. 375, ze dne 9. prosince 1785, sb. »Jaksch« III, s. 387, ze dne 20. listopadu 1786, č. 2799, »Jaksch« II, 443; dv. dekr. ze dne 20. května 1820, »Jaksch« VII, s. 124) a dále pak omezeno ještě tím, že k použití podobnému bylo třeba úředního svolení a výhrady vrácení (nál. spr. s. dv. ze dne 12. března 1879 č. 453 sb. »Budw.« č. 445).

VII. Státní správa kultu má dle ustanovení §§ 38 a 60 uved. zák. nad tím bdíti, aby dle zákonných předpisů bylo postupováno a by majetek kmenový ohrožen nebyl. V základě toho není vyloučeno, že úřad na jistou

dobu zakáže elokaci církevních kapitálů, byť by tato po zákonu byla přípustná, jestliže se ve příčině jistoty zdá býti povážlivou. Omezení církevních orgánů ve správě, jež by šlo dále, zejména omezení záležející ve stanovení určitého způsobu elokace, nedalo by se v případě tom dosavadním zákonodárstvím odůvodniti. Dopouští se tudíž uložení kapitálů církevních nadací se svolením veřejné správy v rakouských spořitelnách, po částkách obnos 525 zl. r. č. nepřekročujících dle §§ 194 č. 5 pat. ze dne 9. srpna 1854 č. 208 ř. z. (roz. min. kultu a vyuč. ze dne 10. srpna 1878 č. 10654). Co se tkne kapitálů vyvazovacích, jež měly církevním ústavům býti splaceny, má státní správa o to péči míti, by kostelům a farám splacené vyvazovací kapitály svému účelu byly zachovány, resp. trvale výnosně uloženy (roz. min. vn. ze dne 29. prosince 1874 č. 14736 a roz. místodrž. pro král. české ze dne 31. května 1875 č. 26871, sbírka norm. č. 493).

VIII. Zadlužení a zcizení majetku církevního.

1. Dle práva církevního: Pravidlem jest, jak z účelu jmění církevního plyne, že jest jmění to nezczizitelno. Vyjímkou lze zcziziti:

- a) všechny věci, jež v zájmu řádné správy se zczizují;
- b) movité aneb i jiné věci ceny nepatrné;
- c) statky, jichž držení církev pozbyla. Zcizením (alienatio) jest každý akt, jímž statek se dostane z vlastnictví církve nebo v nebezpečí, že jí odcizen bude nebo jímž trvale církev bezprostředního držení pozbude.

Důvody, pro které majetek zcziziti lze, jsou: nouze (necessitas), skutky křesťanské lásky (christiana charitas) aneb zvláštní prospěch (evidens ecclesiae utilitas). Ku právoplatnému zcizení jest svolení biskupovo (decretum alienandi) potřebí. Aby toto dosaženo bylo, vyhledává se, by zamyšlené zcizení bylo obročníkem, představeným chrámu nebo kláštera atd. konsistori oznámeno se žádostí za udělení svolení.

Svolení nesmí býti dáno bez důkladného prozkoumání a vyšetření všech okolností; dále jest potřebí, by slyšení byli všichni, jichž zájmů zcizení se týká. Souhlasu papežova vyhledává se ku převodu nemovitostí a práv na laiky. Zcizení nebo zadlužení bez dekretu biskupova nebo bez šetření obvyklých obřadností jest neplatným, nezakládá žádných práv, a může je nejen zczizitel a jeho nástupci, nýbrž i každý katolík v odpor vzíti.

2. Dle práva rakouského: Ministerská nařízení ze dne 20. března 1860 č. 162 ř. z. a ze dne 13. července 1860 č. 175 ř. z. obsahují předpisy o tom, kdy lze zcziziti, zadlužiti majetek katolických chrámů, obrocí a ústavů duchovních, dále předpisy o pořadu instancí, v jakém se má dávat souhlas se strany správy státní ku zczizování a většímu zadlužení statků církevních, kteréžto právo článkem XXX. konkordátu výslovně bylo státu vyhrazeno. Ježto pak tyto předpisy zájmům státu úplně vyhovují, byly v § 51 výslovně v platnosti zachovány s jedinou výjimkou ve příčině jednání takových, k nimž potřebí souhlasu kurie papežské.

Výjimka tato zdá se proto býti spravedlivou, ježto moc státní má co činiti s církví pouze uvnitř státního území, při čemž biskupové dle obecných zásad nemají býti ve právech svých rušeni a mohou i na dále vyžádati sobě svolení kurie papežské ve všech případech, ve kterých to nutným uznají. Ovšem není platnost dotýčného jednání právního pro zevní obor práva učiněna závislou na tomto vnitřním, ryze církevním aktu. Dle

čl. XXX. konkordátu nesmějí statky církevní ani prodány, ani značnými břemeny obtíženy býti, aniž by k tomu stolice papežská, císař, jakož i osoby, jež na tom zájem mají, daly své svolení. Ku provedení těchto předpisů bylo nejv. rozhod. ze dne 9. června 1860 nařízeno, že ku zcizení statku, jehož cena 100 zl. převyšuje, jest potřebí svolení zeměpánova. Příslušnou žádost s přílohami potřebnými jest podati biskupovi, jenž pak ji spolu s dobrozdáním svým politickému úřadu zemskému zaslati má. Jde-li o statek církevní, jehož cena 8000 zl. r. č. nepřevyšuje, může politický úřad zemský, podporuje-li biskup povolení ku zcizení, na základě nejvyššího zmocnění zeměpanské svolení vysloviti. Nepodporuje-li biskup žádost, aneb jde-li o vyšší obnos, má se celá záležitost předložiti ministerstvu kultu a vyučování, jež pak má sobě vyžádati nejvyšší rozhodnutí, když cena statku obnos 20.000 r. č. převyšuje.

Zadlužení statku církevního v obnosu 1000 zl. r. č. převyšujícím jest pokládati za značné; za značné obtížení pokládá se dále, mají-li se propachtovati pozemky, stavení nebo právo nějaké na více než tři léta, jakož i vymíní-li se, že pachtovné nebo nájemné jest na více než jeden rok napřed se zaplatiti. Jedná-li se o značné obtížení církevních statků nebo požitků, jest předložiti žádost, potřebnými přílohami doloženou biskupu, jenž připojiv dobrozdání své zašle ji politickému zemskému úřadu. Nepřevyšuje-li zadlužení summu 15.000 zl. r. č., podobně jedná-li se o uzavření smlouvy pachtovní nebo nájemní na dobu kratší 15 let, může císař politický úřad zemský zmocniti, by tento pro případ ten svolení udělil, ač-li ovšem biskup žádost dotýčnou podporuje. Nepodporuje-li biskup žádost onu, aneb jde-li o obnos vyšší aneb o smlouvu pachtovní nebo nájemní uzavřenou na dobu delší — jest záležitost ministerstvu kultu a vyučování předložiti, jež má si vyžádati nejvyšší rozhodnutí, jestliže statek církevní má býti zadlužen v obnosu 40.000 zl. r. č. převyšujícím aneb má-li se smlouva pachtovní event. nájemní uzavřít na více než 30 let. O takovýchto jednáních zcizovacích jest učiniti aspoň punktace, které ku státnímu svolení dlužno předložiti. Zároveň nařízeno, aby při podobných zcizovacích aktech řádný odhad pozemností, jež mají býti zcizeny, byl ku ostatním spisům přiložen (roz. min. kultu a vyuč. ze dne 25. března 1883 č. 4463; rozh. čes. místodrž. ze dne 14. dubna 1883 č. 21.937 sb. zák. č. 281).

IX. Jmění zrušených církevních společností a inkorporace majetku církevního (§ 53 cit. z.). Přestane-li jednotlivá církevní společnost neb ústav, které samostatné jmění mají, existovati, připadne jmění to, pokud tu není nařízení nadačních o jeho určení, náboženskému fondu (viz čl. Odúmrtí).

Budovy církevní jsou buďto jměním účelným, jež pak samo je subjektem právním nebo jměním, které věnováno jsouc pro účely církevní, náleží osobě nebo společnosti církevní; těmto na základě jich práva vlastnického přísluší budovy takové pro účely církevní, jimž budovy sloužiti mají, v dobrém stavu udržovati. Neboť dle obecného práva církevního předpokládá se, že povinnost v dobrém stavu udržovati kostel ze jmění kostelního dále trvá i tehdy, když toto bylo přenecháno ku požívání třetímu. Zejména byl-li kostel i se jměním svým přivtělen ku komuně duchovní, jest tato bezvýjimečně zavazána na dále kostel vydržovati a přihlížeti se ku jmění této korporace v otázce udržování kostela v dobrém stavu jako ku

jmění kostelnímu. Inkorporací tudíž žádným způsobem nezaniká věnovací účel kostelního jmění, že se ho má užití k vydržování kostela. Nemůže tudíž býti nijak z § 53 dovozováno, že inkorporací nebo přivtělením jmění kostelního matici náboženské bezvýjimečně má za následek zánik veškerých povinností na jmění tom váznoucích (nál. správ. s. dv. ze dne 25. listopadu 1891 č. 451 sb. »Budw.« č. 6264 sv. 15).

X. Přebytky z majetku církevního.

Jestliže dle přebytků, jež z výnosu kostelního jmění po delší řadu let se objevovaly, s jistotou lze za to míti, že tohoto jmění k účelům kostelním, jimž jest věnováno, zcela zapotřebí není — může státní správa kultu po vyslechnutí dotyčného ordinariatu učiniti opatření, aby část jmění průměrnému přebytku ročnímu odpovídající věnována byla jinému církevnímu účelu, pro nějž dostatečné dotace není. Přece však jest v případě takovém postupovati bez újmy práv, jichž jistá osoba oproti církvi nabyla. Opatřeními takovými nesmějí býti zkráceny pohledávky, jež prokázati lze listy nadačními (§ 54 cit. zák.). Při příležitosti určitého případu nařídilo ministerstvo kultu a vyučování, by ve smyslu § 54 zák. ze dne 7. května 1874 přebytky z majetku církevního obráceny byly ku trvalému zlepšení dotací kněžstva při dotyčném farním chrámu fungujícího, jemuž se nedostává řádných příjmů z prostředků místních — dále ku dotacím systemisovaných míst kněží výpomocných z fondu náboženského placených, atd. a vůbec ku zlepšení příjmů obročních. Jakožto měřítko ku posouzení, zda-li přebytky v tom kterém přidadě takové jsou, by se jich užití mohlo ku zmenšení nákladů matice náboženské nebo ku zlepšení dotací obročních, mají sloužiti výtahy z účtů kostelních, jež každoročně jest předkládati. Návrhy v tomto směru mají se předkládati s připojenými výtahy z kostelních účtů tříletých a za souhlasu patrona ordinariatu (roz. min. kultu a vyuč. ze dne 13. října 1879 č. 14.838).

XI. Zvláštní zákonná ustanovení.

1. T. zv. zákony amortisační byly zrušeny čl. 29 a 35 konkordátu, vyhlášeného patentem ze dne 5. listopadu 1855 č. 195 ř. z. a církvi přiřknuto právo volně, kterýmkoli zákonem dovoleným způsobem statků nabývati. Zároveň prohlášeno, že vlastnictví církve ku věcem, jež tato již má nebo kterých budoucně nabude, má býti neztenčeně zachováno.

2. Oproti správcům majetku církevního nemá místa obecnoprávní, řádná doba vydržecí a promlčecí, nýbrž mimořádná doba (6letá při movitých nebo nemovitých věcech, v knihách veřejných zapsaných a 40letá při právech, která nejsou na jméno držitelovo v knihách veřejných zapsána) (§ 1472 a 1485 o. o. z.).

3. O žalobách proti církvi, pokud nenáleží před zvláštní forum, jako před soud kausální nebo reální, rozhodují sborové soudy I. stolice (§ 14 lit. b) jur. nor.). Toto privilegované forum nová jurisdikční norma (zák. ze dne 1. srpna 1895 č. 111 ř. z.) nepřijala.

4. Finanční prokuratura jest zákonným z á s t u p c e m majetku církevního.

5. Případlo-li kostelu dědictví nebo odkaz nějaký, má soud ihned o tom zprávu dáti místodržitelství (§ 84 pat. ze dne 9. srpna 1854 č. 208 ř. z.). Případne-li dědictví kostelu, musí soud z úřední povinnosti inventář zříditi (§ 92 ad 2 cit. pat.).